

Громадська Думка

ПЕРЕДПЛАТА:

(Ціна 1. прим. в таборі 4 ф.)
" " поза таб. 5 ф.)
На місяць в таборі . . . 30 ф.
" " поза табор. 40 ф.
На 3 місяці в таборі . . . 90 ф.
" " поза таб. 1 м. 20 ф.

ЧАСОПИСЬ ПОЛОНЕНИХ УКРАЇНЦІВ у ВЕЦЛЯРІ.**ВИХОДИТЬ ЩО ЧЕТВЕРГА Й ЩО НЕДІЛІ.****АДРЕСА:**

Ukrainischer
Unterrichts-Ausschuss
Lagerzeitung
— in Wetzlar. —

Видає „Видавниче Товариство імени В. Грінченка“.**Ч. 64. (III).****Неділя, 16. вересня 1917.****Рік III.**

Від Редакції

Редакція повідомляє шановних передплатників „Громадської Думки“, що через брак паперу 64. число часопису не могло вийти в четвер 13. вересня.

Вецляр, 16. вересня 1917.

Сталося. Заподіяно Українці в лиці її найкращого цвіту нечувану кривду. Дня 26. липня ст. ст. в ночі на поїзд з салдатами - Українцями полку імени Богдана Хмельницького, відіжджаними на фронт, зроблено напад, як виявляє слідство міліціонерами, кірасірами і „невідомими“, наслідком якого було вбито на смерть 16 і поранено 30 Богданівців. В першій ешелон стріляли міліціонери біля пасажирського вагону, потім зробили засаду разом з кірасірами на другий ешелон. Не всіли вийти за „кадетський місток“, як спинею потяг, бо було вбито 5 і 8 Богданівців поранено. На Потії Волинському напад повторено і врешті на ст. Боярка 300 душ Богданівців, в тім числі всіх офіцерів, заарештовано, а решту роззброєно і під військовим караулом повезено на фронт. Стріляли в потяг з багатьох місць: з боку залізничного депо, від Соломенки, з боку Батнєвої гори, з будинків Жилинянської вулиці.

Хоч не маємо досі докладного матеріалу зі слідства цього злочину—ясно все ж, що се перша спроба викликати заворушення, підчас яких уже, не спиняючи ся ні на чому, здавити ненависний для недавніх панів положення на Українці—Москалів — широко-демократичний рух українського народу.

„Коли зважити на число місць, звідки розстрілювано Богданівців—піше д. Око в київській „Робітничій Газеті“ з 1. серпня ст. ст.—і на те, що кірасіри опинили ся на всьм шляху від Києва II до Боярки, то становить ся очевидним, що справа ця не могла одбутися стихійно, а проведена пляномірно і організовано“.

Так, отже, випроважали, наших братів на боротьбу за спасення Росії! Дорогого ганебної провокації, насильства й розбою викликають заколот, а потім арешти провідників, щоб

таким чином ослабити революційні сили, а там уже недалеко й до повернення „доброї старовини“ з якимсь Романовим. Так мабуть думають носителі чорного духа Росії, який що далі то більше починає підніматися свою голову. Вже, як подає „Робітничая Газета“, головно командує Корнілов видав приказ, як що козаки полку Богдана Хмельницького винні, то полк скасувати і українців зацію війська спинити. Щож! Може й справді не трудно буде скласти вину за події 26. липня на тих же Богданівців, особливо як прийняти на увагу так завчасу виданий приказ Корнілова. Та, проте ми певні, що й такий кінець сеї справи не спинить українського руху, а швидше поверне думку нашого громадянства до більше рішучого виступлення на шлях боротьби за повну незалежність українського народу.

Кров безвинно погібших братів наших, підступно замордованих 26. липня, кличе нас ратувати себе!

Бо на своєму шляху, доки будемо поклати ся на блудливий завірення, нічого іншого, крім розвою, провокації й зради, не стрінемо.

II.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ.

Обурення України з приводу розстрілу Укр. Козаків.

З Бердичева. Бердичівська повітова Рада Селянських Депутатів, довідавшись про криваві події, котрі виникли 26 липня в Києві з полком Богдана Хмельницького, жертвою яких безвинно полягли козаки полка, глибоко обурена поведінкою вищої Влади Київської Округи, тому доручаємо Київській Центральної Раді і Генеральному Секретаріатові вжити всіх заходів, аби було розслідовано і притягнуто до суду винуватців і щоб негайно було усунено з посади Оберучева. Центральної Рада, дійсний представник народа українського повинна прийняти міри за спокій в краї, бо можливо, що провокація може буги в друге.

З Кайданівки. Кайданівська Українська Громада на Загальному Зібранні прилучається до резолюції Центральної Ради від 28 липня. Спішить підтримувати Раду вернути

полк Богдана Хмельницького, а полки донських козаків й кірасірів негайно вивести.

Голова Громади Коваленко.

Писар Галта.

З Полтавщини. Селяне полтавського повіту на з'їзді 29 липня, зупинившись над останніми кривавими подіями у Києві, предбачають, що злочинний провокаційний напад на українське військо, котре їхало обороняти Росію, може повести до усобиць і скорого розпаду держави. Один порятунок—суворо покарати винних і негайно вислати на фронт вороже Українці військо.

Голова з'їзду Я. Стенька.

(Київ. „Робітничая Газета“, ч. 100).

Новий президент міністрів Дорошенко.

Українське пресове бюро зі Швайцарії доносить: На місце уступившого Винниченка став бувший губернатор Галичини Дмитро Дорошенко, професор з Катеринослава, президентом міністрів Ген. Секретаріату. Його діяльність в Галичині показує, що він піде по дорозі нового напрямку апродоження вільної України.

(Франкфуртер Цайтунг).

Україна й війна.

Українське пресове бюро у Швайцарії, проголошуючи заяву України супроти антанту (поміщену у 109 ч. „Гром. Думки“) говорить про воєнні цілі України на основі погляду Винниченка:

На конгресі українських робітників у Києві заявив тодішній президент міністрів Винниченко таке: Давніше ми не були зовсім рішені брати участь в офензиві, а тепер ми хочемо енергійно боронити ся перед Німцями. Як Німці прийшли би до Києва, то був би вправді кінець війни, але який кінець? Поділять Україну на дві частини. В обсаджених областях не допустять польські аграрії ані до республіканського режиму, ані не дадуть землі селянам. З того првводу є діяльна оборона краю примусовою потребою з konieczности.

(Франкф. Цайтунг з 9. вер. рано).

Переговори України з правительством.

З „Южного Краю“ відомо, що в Петрограді 9. серпня відбували ся приватні наради української делегації, аложеної з Винниченка, проф. Барановського й Рефеса з заступником президента міністрів Некрасовим.

Представники України домагали ся прилучення до України губерній:

харківської, катеринославської, херсонської й таврійської в дорозі розпорядку. Некрасов стояв за те, що про прилучення мають рішати земства й губернські збори, вибрані на основі загального голосування. На це Українці не годили ся, а огляду на те, що в деяких містах поки що може мати перевагу російсько-польсько-жидівська більшість, неприхильна Українській Центральній Раді. Переговори не довели до ціли завдяки кадетському знавцеві права проф. баронові Нольде, який тепер виступає знавцем української справи, як прихильник кадетського централізму.

(Варш. Цайт. з 3. пер.)

Співчутє Києва для Фінляндії.

Зі Штокгольму доносять дия 7. вересня: Українська рада робітників з Києві вислала фінляндській соціал-демократичній фракції телеграму співчуття, що осуджує в гострих словах протизаконну політику і злочинний напад тимчасового правительства на права Фінляндії.

(Франкф. Цайтунг з 8. вер. рано)

Вісти з України, окупованої осередніми державами.

Муж довїра У., який відїхав від нас туди для просвітної-організаційної праці, надіслав нам звіт про свою роботу й своїх товаришів, видержки з якого подаємо в „Гр. Д.“, сподїваючись, що всякі вістки про ті землі дуже цікаві для наших читачів. Ось вони:

„Село В. має 90 дворів. Мешканців, рахуючи від 15 років, 312 душ. Матеріально живуть добре. На ціле село лише 10—12 дворів, що не мають худоби. Решта ж майже всі мають корів, коней, е навіть і такі, що мають по 3—5 корів. Населенне—унїати (греко-католики) і православні; е 4 душі католиків, але вони й не признають ся. Як і треба було сподїватися, люде цілком темні, зовсім „дїти природа“, але більшість добре розуміє все, що їм кажеш. Грамотних е тільки 6—8 душ і то мало, один лїш староста уміє добре читати. За кожную роботу одержують платню; на Німців не скаржать ся. В неділю 5/VIII. зїбрав до 60 душ. Розкавав хто я й чого приїхав, потім став казати про теперішній стан на Вкраїні, а тоді прочтав і пояснив „Що треба знати кожному Українцеві“ й дешо з „Кобзаря.“ Слухають радо. В селі е школа: новий

гарний будинок. Дітей шкільного віку 60—70. Минулої зими науки не відбувалося. Діти бажають вчитися, але тепер вони вештаються без роботи й догляду, без сорому матюкаються.

Село М. має мешканців понад 250, з них 71 Жид, решта православні, є лише одна родина польська. Інтелігентів нема. Старостою є Жид, не інтелігентний, звичайний крамар. Є ще дяк, дуже старий, попівського роду, мало цікавий. Є церква. Школу спалили Москалі. Усі кращі будинки позаймали Жиди. Коштовний будинок „монополюки“ здав ся б під школу, але в йому живуть Жиди й гандлюють горілкою й усаicinoю. А школа тут горілку потрібна, бо діти бажають вчитися, навіть дорослі дівчата ходили б до школи. Сьогодні 6/VIII. Іду в село О., потім С., бо вчора зранку було в мене кілька людей з відтілю і прохали книжок та часописей. На жаль, не міг дати, бо не мав. Є тут поблизу старий підполковник Р., живе в своєму маєтку, але кажуть, що з його не буде для нас користі. Вчора зранку був на селі, зібрав понад 100 душ людей. Пояснив, що ми за люди, чого й як приїхали, що тут за край і хто в йому живе. Потім прочитав дещо з газет „Хто ми“, „Можі України“, „Всеукраїнські вісти“ і т. н. Прочитав і пояснив „Як жив український народ“ та „Про державний лад у всяких народів.“ Люде дуже цікавилися, жаль, що частина була пиянька. Від селян довідав ся я, що в селі В. є учителька К., буду там після завтра. 8/III. по дорозі на село зустрів людей з ковальського повіту. Серед них був один дуже грамотний, служив у війську. Питає мене:

— Ви козак?—

— Так.

— Який?

— Український і т. д.

Всі дуже зацікавилися і я їм віддав усі часописей, які мав з собою.

Дальше в завітї йдуть загальні уваги про брак на селах інтелігентних сил, відсутність фахових учителів, занепад моральности, поширення брудної московської лайки і т. д.

З цих уваг видно дуже добре, які реальні „здобутки“ принесла війна для населення Волині.

З РОСІЙСЬКОГО ЖИТТЯ.

Автономія Лотвиші і Лівонії.

З Лондону доносить гагеська часописей „Гандельсблят“: Рига є тепер середовище німецької агітації, яка веде ся з таким з успіхом, що Лотвиші, які були давніше ворогами Німців, цілком піддали під їх вплив. Останніми часами навіть серед поміркованих Лотвиші кружило питання, чи Німеччина чи Росія дасть їм бажану автономію. Між Лотвишами й Росіянами вела ся потайна боротьба, яка причинила ся до відвертоту 12. російської армії з під Риги. За це одначальне є тимчасове правительтво, яке вороже ставило ся до автономії Фінляндії.

Тепер правительтво під острахом перед німецькою інвазією про-

голосило автономію Лотвиші, Лівонії і Курляндії.

[Франкф. Цайт з 7. вер. пол.]

Везробіття в Катеринославщині.

„Русское Слово“ сповіщає, що в полудневих промислових областях наступила перерва в роботах, а се: в Єлисаветграді і в Катеринославі. Головна причина цього є нестача матеріалу й вугля. Через останкову дніпровської фабрики заліза в Катеринославщині остало ся 20.000 робітників без хліба.

Положення у Фінляндії.

Зі Штотгольму доносить про Фінляндію: Генерал-губернатор Стахович має уступити. В цілім краю панує явний протиросійський настрій. Частина російської армії і флоту в гарнізонах симпатизують (спочивають) отверто домаганням соціалдемократів в фінляндським соймі. Оповідення з боку тимчасового правительтва, що воно внесе генерал-губернатора й переведе його канцелярію до фінляндських вищих властей та поставив комісара тільки для збереження верховних прав Росії—не роблять тепер нікого вражіння.

Вістка про здобуття Риги і похід Німців в Лівонії зробила велике вражіння на Фінляндію, як найбільша сенсація підчас цілої цієї війни. Для 3. вересня в Гельсінфорсі багато домів було обвішано хоругвами на знак радості. Багачко Росії починає опускати Фінляндію. Впроць помітня між емігрантами у Швеції, передовсім між фінляндськими підприємцями, велика нервоізність через те, що наслідком походу Німців може наступити перерва між Росією і Європою.

[Франкф. Цайт. з 8. вер. рано]

Управа Петрограду.

Гагський „Гандельсблят“ сповіщає з Петрограду: Тимчасове правительтво займало ся унормованям управ Петрограду в звязку з положенням на фронті. Порішено утворити окреме тіло, якому мають підлягати цивільні власті, щоб удержати порядок. Не має воно терпіти ніякого протиреволюційного руху і кожду спробу буде давити безощадно. Військова залага має підлягати Корнілову.

Кореспондент „Daily Chronicle“ Уїлльям говорить про заговор протиреволюційний в Петрограді і замічає з острахом про вислід виборів до городської думи в Петрограді: Це незвичайне, що большевики і Леваї дістали 88.000 голосів, а соціалреволюціонери, які осуджують поступованье правительтва супроти большевиків, дістали 120.000, отже зайняли перше місце, большевики друге, а кадети, які дістали ледве 4000 голосів—шойно третє, або четверте. На улацах говорять ся про нестачу засобів поживи та про загроженне з боку Німців.

[Франкф. Цайт. з 9. вер. полуд.]

Настрій маси в Петрограді.

В Петрограді прийшло знов до заворушень, бо одно оголошенне большевиків що до виборів здерли

салдати одного баталіону, який відходить на фронт. На вість про упадок Риги підняли оклик радості деякі гурти робітників: „Ми інтернаціоналісти, кожда побіда абліжає до мира, хто небудь по-біджує!“ На Невським проспекті явив ся великий відділ війська, який ніс прапори з написами: „Не Німців поборюйте, тільки буржуазію! Будете мати тоді кращій успіх!“

(Кляйне Прессе з 7. вер.)

Французька порада до російської республіки.

Французька преса живо зажурена Росією: „Matin“ думає, що російське правительтво повинно виступити рішучо проти всіх бесід Ради салдатів і робочих. То може тоді наступити, як всі союзники урядовими актами зажадають сповнення зобовязань Росії. Герне домагає ся, щоб російське правительтво видало заказ на всі збори і карало всі страйкові організації воєнним судом. Тільки шаблоюкою й кнутом військової диктатури можна відновити порядок. Як би Керенський вагував ся, то найдець ся цар, що примінить кнут і тортур, щоб створити „порядок“ в Росії. Тепер Росія неспосібна ставити опір. Лівонія і Естонія пропали. Німеччина може цілком спокійно уладати ся на балтійським морі й на фінським заливі.

(Генер. Амт. з 10. вер. рано.)

Внутрішні відносини Росії.

Штотгольмський справодавець „Фоссіше Цайтунг“ подає ось що про внутрішні відносини властей: Корнілов наближує ся до необмеженої власті, та грає поки що подвійну роль, бо не знає, на яку партію йому оперти ся. Була би помилка думати, що він опреть ся на кадетах. Керенський хотів ратувати своє становище, тому скликав нараду в Москві, аложеноу з буржуазних партій, та ця справа не вдала ся. Корнілов був дуже недовго в Москві, та він покладає ся на людей, що для його працюють. До них належить Некрасов, далі Плеханов і кадет Кішкін. Також провідника аграрних соціал-революціонерів міністра хліборобства Чернова зєднав собі Корнілов тим, що вратував його від уступлення, яке приготував йому Керенський. Те саме відносить ся до міністра війни Савінкова; він належить до тих кругів, що змагають ся повалити Керенського і зробити Корнілова диктатором. Цією справою кермує Корнілов з цим гуртом людей. Положення Керенського щораз більше загрожене. Як піде він з Корніловим, то мусить зрєкти ся рештки своєї строго демократичної програми. А йти проти Корнілова значить: кинути рукавицю всім буржуазним партіям, які від московської конференції набрали сили й готовлять ся до приступу проти Керенського. Все зависить від Ради робочих і салдатів, яка останніми часами мовчала, та ще не сказала вона посліднього слова.

Керенський бореть ся з одного боку проти буржуазних партій з другого проти большевиків, а тут ще виграє супроти Корніловим. В тім спорі упадок Риги має

грати роль, бо він потягне за собою втрату дальших міст. Париж використовує це, щоб зробити настрій для диктатури Корнілова. Некрасов, як доносить „Temps“, заповів, що тимчасове правительтво прийняло частє умов Корнілова і ще прийме решту його предложень, передовсім знесенне салдатських відділів і комісарів на фронті.

(Генераль Анцайгер з 5. вересня веч.)

Наслідки німецької побіди.

З Базеля 5. вересня доносить „Matin“ з Петрограду. Події коло Риги доведуть до того, що прискорить ся загальна офензива союзників. Тим сподівають ся здержати похід Німців (які посувають ся по залізницї Рига-Ренден на північний схід до озера Пейпус, від якого до Риги є 300 км. Ред.).

„Секольо“ доносить з Петрограду, що ген. Турко, командир побитої 12. армії, подав ся до димісії; на його місце має стати Парський.

„Daily Mail“ доносить, що околицю Ревеля проголошено, як загрожену область, та видано розказ евакуації Лівонії і Естонії.

(Генераль Анцайгер з 5. вересня веч.)

Любов Сухомлінова — поряженне Росії.

На процесі Сухомлінова прочитано два листи ки. Андронікова до цариці: Сухомлінов є жертвою любови до своєї жінки, яка тратить великі гроші на свої убрання й подорожі і примуше чолвіка добутти їх який небудь способом. Як вірний підданий царя—продав він своє сумління, як чолвік чести і—стає невольником, який адоволяє жагоду тієї особи, яку любить. Тому що не вистарчає міністерська пенсія, а його жінка тратить 150.000 рублів річно, він шукає способів, якби підвищити свої доходи.

(Генер. Амтцайгер з 9. вер. рано.)

Заговор великих князів.

Після „Річи“ князів Михайла, Павла і Дмитра Павловича арештовано на розказ Керенського. Арештованне наступило 3. вересня в ночі після переведення ревїлії до Михайла. Багато достойників, між ними звісного полковника Діца арештовано разом. Першу вість про заговор дістав Керенський від Ради робочих і салдатів підчас московського конгресу. Дої наступили арештовання в Петрограді, Москві, Тобольську і на Україні та у Сибірі. Арештовані — офіцери, та слідів заговорю серед армії не найдено. Всіх віддано під суд і ведеть ся слідство за зраду державі.

[Генер. Амтцайгер з 8. вер. рано.]

Петроград і загальна мобілізація.

„Морнінгпост“ сповіщає з Петрограду: Правительтво починає вивозити з Петрограду державні акти до Москви. Петроград приділено до воєнної полюси, яка стоїть під воєнним правом. Не ожидають, правда, прибуття німецьких військ до Петрограду, але віраць в небезпеку великої німецької діяльності флоту.

З Цюриху доносить, що „Секольо“, італійська, часописей прого-

